

Abdullah Kahraman, 40 Soruda Faiz. İstanbul: İktisat Yayınları, 2021. 145 s.

Şaziye Gül KOKULU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi,
Fıkıh Anabilim Dalı
Masters Student, Selcuk University Faculty of Islamic Sciences,
Department of Fiqh
Konya, Turkey
Saziyegulkokulu@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-0289-627X

DOI: 10.5281/zenodo.6356283

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Değerlendirmeleri / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 06 Kasım / November 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 05 Aralık / December 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Mart / March 2022

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mart / March 2022

Atf / Citation: KOKULU, Şaziye Gül. (2022). 40 Soruda Faiz Kitabının Değerlendirmesi. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (Mart 2022): 195-199.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC-ND 4.0

Müslümanlar, teoride ribâyâ karşı menfi bir tavır takınırken, ribânın fiilî uygulamasına yönelik aynı cesareti çoğu zaman gösterememişlerdir. Öyle ki, faizsiz bir ekonomi fikri geliştirmek yerine faiz yasağının alanını daraltan yaklaşımlar terviç edilmektedir. Bu bağlamda faiz yasağı hususunda Müslümanlara bir fikir vereceği için *40 Soruda Faiz* kitabı tahlil edilmeye değerdir.

İslam iktisadındaki uygulamalar ile ilgili sorular ve cevaplarının ele alındığı *40 Soruda Bilinmesi Gerekenler Dizisi* adlı serinin sekizincisi olan eser; ön-söz, giriş, sonuç, ileri okumalar ve kaynakça dışında yedi bölümden oluşmaktadır. Bu yedi bölüm şu başlıklardan müteşekkildir: Faizin Tanımı Ve Tarihi, Farklı Uygarılıkların Faiz Yaklaşımı, Klasik Faiz Teorilerine Yönelik Eleştiriler, Osmanlı Devleti Ve Faiz, İslam Hukukuna Göre Faizle İlgili Bazı Meseleler, Faizin Meydana Getirdiği Sorunlar, İslam'ın Faize Karşı Geliştirdiği Alternatif.

Günümüzde herkese hitap eden ve basit bir üslupla faiz konularını ele alan çalışmalara ihtiyaç vardır. Giriş kısmında yazar, kitabı yazma amacının bu ihtiyacı karşılamak olduğunu, detaydan ziyade özlü bilgi vermek istediğini belirtmektedir (s.2-3). Kitabın geneline bakıldığında ise, faizin ne olduğu, geçmişte nasıl kullanıldığı, alternatifinin olup olamayacağı gibi birçok hususta, temel oluşturabilecek bilgilerin kaleme alındığını görmekteyiz. Dolayısıyla kitabın önemli ölçüde amacına ulaştığını söyleyebiliriz.

Faizin Tanımı ve Tarihi ismini taşıyan ilk bölümde müellif, şu sorulara cevaplar vermiştir: faiz nedir, modern iktisadî düşüncenin faiz tanımı nedir, tarihte ilk faiz uygulaması nasıl ve neden başlamıştır, iktisat biliminde faizin türleri nelerdir, basit faiz ile bileşik faiz arasındaki fark nedir, politika faizi nedir ve neden önemlidir?

Kahraman, sınırsız ihtiyaca karşılık kıt imkâna sahip olan insanların borç alması ve vermesinin zorunlu olmasını, faizi doğuran ilk nedenler arasında saymaktadır. Arkeolojik bulgular, ilk bankaların mabetler, ilk bankerlerin din adamları olduğunu sonucunu ortaya koymaktadır. Yazar bu durumun onlar tarafından faizin dinen meşrulaştırılması sonucunu doğurduğunu belirtmektedir (s.13-14).

İkinci bölümde Yahudilik ve Hristiyanlıktaki faiz yaklaşımına değinen müellif, esasında her iki semavî dinde de haram olan faiz yasağının tahrif edildiğinden bahsetmiş ve Hristiyanların üretim faizi ile tüketim faizini birbirinden ayırmalarının faiz yasağını ortadan kaldırmalarında en etkili yöntem olduğunu söylemiştir (s. 37).

Günümüzde faizin meşru olup olmasının değil, oranının ne olması gerektiğinin tartışıldığını söyleyen Kahraman, bunun insanların faizsiz ekonomi olamayacağına inandırılmalarının ve finans sektörünü eline geçirenlerin faize alternatif sunulmasına müsaade etmemelerinin bir sonucu olduğunu vurgulamaktadır (s. 41).

İslam hukukunda faizin kapsamını daraltan yaklaşımlara ve bu yaklaşımlara sahip kişilere değinen müellif, bu yaklaşımların gerekçesi ne olursa olsun sonucunda Hristiyanlık ve Yahudilikteki gibi gevşeme ve meşrulaştırma hareketine hizmet ettiklerini vurgulamaktadır (s. 54-56).

Klasik Faiz Teorilerine Yönelik Eleştiriler başlığını taşıyan üçüncü bölümde, sadece semavî dinlerin değil, Budizm, Hinduizm gibi inançların ve Aristo, Eflatun, Karl Marx gibi ateist filozofların da faize karşı çıktıklarından bahsedilmiş ve insanların faize nasıl mecbur bırakıldığı anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde müellif Osmanlı devletinde faiz uygulamasının olup olmadığını incelemiş ve “Osmanlılarda açıkça faiz adı altında herhangi bir muameleden söz etme imkânımız olmamakla birlikte bazı uygulamalarda değişik isimler altında yapılmış olsalar da faiz veya faiz şüphesi olduğu inkâr edilemez bir gerçektir (s. 79)” sonucuna ulaşmıştır. Daha sonrasında para vakıfları uygulamasından bahsetmiş ve bu gibi uygulamaların kalıcı finans yöntemi olarak sunulmasının doğru olmadığını, bu işlemin acil ihtiyaçları karşılamak için geçici bir çözüm yolu olarak icat edildiğini belirtmiştir.

Kahraman, muâmele-i şer’iyye gibi işlemlerin, kimseye zarar vermeden yapılan işlemi kanuna uygun hale getirme çabası olduğunu, bunun faize kılıf uydurmak için değil yapılan işlemi faizden kurtarmak için kullanıldığını ve o gün için bundan başka çare olmadığını vurgulamıştır (s. 85).

Beşinci bölümde faizle ilgili meseleler ele alınmıştır. Müellif, faiz ve ribâ kavramlarını incelemiş ve faiz-ribâ ayrımının dinî ve ilmî bir dayanağının

olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu ayrımın, Hristiyanlıktakine benzer şekildeki meşrulaştırma çabasına dayandığını belirtmiştir (s. 90).

Faizin zaruret hatta ihtiyaç durumunda helal olacağı görüşünü öne sürülenlere cevap veren müellif, zaruret ve ihtiyaç kavramlarını açıklamış ve birtakım tedbirlerle fiilî tehlikelerden kurtulma imkânı olan bir zarurettten bahsedilemeyeceğini söylemiştir. Bu durumda Müslümanlar faizi tek çare olarak görmeyip, alternatifler üretmelidir. Katılım bankalarını örnek olarak veren müellif, Müslümanların birikimleriyle bu kurumların gelişmesine yardım etmesi gerektiğini ve böylece zaruret anlayışına sığınmalarına gerek kalmayacağını belirtmiştir (s.99-100).

Enflasyon oranı kadar faiz talep etmenin uygun olup olmadığı sorusunu ele alan müellif, enflasyonist ortamlarda borç veren kişinin para değerindeki kaybının telafisi için bazı çözümler sunmaktadır. Bu çözümlerden birisi, borç verilirken, verilen borcun altın, döviz gibi şeylere endekslemektir. Bir diğer çözüm ise, parayı enflasyona endekslemektir. Verilen ile alınan paranın eşit olması gerektiğini söyleyen Kahraman, enflasyonist ortamlarda bu eşitliğin değer farkının tahsil edilmesiyle sağlanabileceğini belirtmiştir (s.102-103).

Tefecilik faiziyle banka faizinin farklı olup olmadığını inceleyen müellif, sonuç ve hüküm olarak ikisinin bir farkı olmadığını ve bu ayrımı yapanların, insanların faiz direncini ve hassasiyetini kırarak, faizi masum gösterme çabasında olduklarını söylemiştir (s. 105).

Faizin Meydana Getirdiği Sorunlar başlığını taşıyan altıncı bölümde, faizin iktisadî sistemde ne tür sorunlara yol açtığına, üretim ve tüketimi nasıl etkilediğine değinilmiş, faizin kaldırılmasının ekonomiyeye etkisinden bahsedilmiştir. Bu bölümde faizli ekonominin en iyi alternatifinin faizsiz ekonomi olduğu ve bunun da İslam'da mevcut olduğunu vurgulayan Kahraman, faizli ekonomiye karşı geliştirilen faizsiz ekonominin dünya ölçeğinde kabul görmesi gerektiğini belirtmiştir (s. 121).

İslam'ın Faize Karşı Geliştirdiği Alternatif adlı yedinci ve son bölümde, İslam'ın faize alternatif olarak getirdiği kurum, faizsiz ekonominin imkânı, faizsiz finansman alternatifleri ele alınmış ve faizsiz finansal sistemin nasıl işleme gerektiği anlatılmıştır. Faizsiz finansal sistemin, kapitalist sistemin işlemlerini kopyalayıp hileli yollarla faizi kamufle ederek değil, kendi ilkeleriyle

hareket ederek bağımsız bir yapı olarak işlemesi gerektiğini vurgulayan müellif, faizsiz finans kurumlarına mahsus bir kanun bulunmasının gerekli olduğunu söylemiştir (s.137).

Sonuç kısmında ise müellif "...Faizsiz güçlü alternatifler oluşturmadıkları sürece insanlığın sosyal problemlerinin çözülemeyeceği bir gerçektir. Bu gerçeği artık sadece faizin her türlüşünün haram olduğuna inanan Müslümanlar değil, bu inancı taşımayan kimi ekonomi ve siyaset adamları da kabul etmektedirler. O zaman faize karşı insanlığın el ele vermesi, insanlığın refahı için bir zorunluluk olduğu kadar aynı zamanda bir vecibedir." diyerek tüm insanlığa bir çağrı yapmıştır (s.141).

Her seviyeden okuyucuya hitap eden mezkûr eserin dili gayet sade ve anlaşılırdır. Faiz konusunda fikir edinmek isteyen herkes için dikkate alınması gereken bir kitaptır.